

PŘÍRODA TVRDONIC

Článek z knihy *Tvrdonice*, autor článku Petr Macháček

Příroda v okolí Tvrdonic je pestrá a bohatá. Katastr Tvrdonic rozděluje tok Kyjovky přibližně na poloviny: západní výše položenou část se zástavbou a převážně ornou půdou a vinicemi, východní část z větší části porostlou lužním lesem.

Les je zde převážně charakteru tvrdého luhu tvoře-ného dubem a jasanem. Najdeme zde i mrtvá rama na řeky, periodické či stálé tůně. A to jsou vhodná líníště pro komáry.

V lužních lesích a jejich okolí bylo zjištěno více než 30 druhů komárů. Nejhojnější a kalamity způsobující je však pouze několik druhů rodu *Aedes*, které se vyvíjejí v periodických tůních a zaplavovaných plochách lesa a luk. Samičky těchto komárů kladou vajíčka na vlhkou zem, na níž i po vyschnutí mohou přežít několik let. Po zaplavení se líhnou larvy, jejichž vývoj trvá podle teploty vody jeden až několik týdnů, takže v teplém počasí mohou komáří kalamity vznikat po záplavách velice rychle.

V lesích žije velké množství živočichů, zvláště těch drobných a nenápadných. Většinou však upoutají pozornost početní ptáci, zejména na jaře, když se les rozezvučí jejich zpěvem. Lužní lesy podél Moravy a Dyje patří k ornitologicky nejvýznamnějším oblastem v rámci celé České republiky, kde bylo zjištěno okolo 240 druhů ptáků. Proto v rámci evropské sítě chráněných území Natura 2000 byla v roce 2005 vyhlášena ptačí oblast Soutok–Tvrdonicko. Základními druhy, pro které byla ptačí oblast vyhlášena, je čáp bílý, včelojed lesní, luňák hnědý, luňák červený, ledňáček říční, žluna šedá, strakapoud prostřední a lejsek bělokrký. Všechny tyto ptáky můžeme zastihnout i přímo na katastru Tvrdonic.

Na prvním místě je uveden čáp bílý, neboť tato oblast je nejhojnějším hnízdištěm tohoto druhu. V celé České republice hnízdí kolem 950 párů, z toho asi 20 párů v této ptačí oblasti. Hnízda zde čápi staví na stromech, v jiných oblastech téměř výhradně na sloupech, komínech či střeších nebo umě-lých podložkách. V lužních lesích hnízdí dokonce čápi společně, a tak vytvořili čtyři malé kolonie. Za pátou by se mohlo, alespoň v některých letech, považovat hnízdiště u Tvrdonic (místní trať U Hrnce), kde bývá obsazeno až pět hnízd. Současně na tomto místě hnízdí i volavky popelavé. V širším okolí jsou tři větší kolonie volavek. Nejbližší je v Přírodní re-zervaci Skařiny (ležící ale již v katastru Mikulčic, které spadají do okresu Hodonín), kde volavky hnízdí společně s čápy bílými. Podstatně více volavek popelavých hnízdí na Sekulské Moravě nedaleko soutoku Dyje s Moravou. Zde také dříve hnízdilo až deset párů čápů bílých, v posledních letech však žádný. Naopak čápi obsadili kolonii volavek a kvakošů nočních na třech ostrovech Zámeckého rybníka v Lednici a zde ještě navíc hnízdí i kormoráni velcí. V lužních lesích, i v těch u Tvrdonic, se můžeme občas setkat se zajímavým bahňákem, vodoušem kropenatým. Bahňáci, z nichž nejznámější je čejka chocholatá, žijí obecně v otevřené krajině u vod a všichni snášejí čtyři vejce do důlků v zemi. S vodoušem kropenatým se však setkáváme u lesních kanálů či tůní, a především neobvykle svá vejce snáší do starých hnízd drozdů a kosů. Doposud se však snůšku vodouše kropenatého v Ptačí oblasti Soutok–Tvrdonicko nepodařilo nalézt. Z dalších bahňáků nepočteně hnízdících na březích Moravy zde můžeme zastihnout kulíka říčního a písíka obecného.

Ptačí oblast je významná především z hlediska dravců. Je zde nejvyšší koncentrace obou druhů luňáků – od každého druhu tu hnízdí více než deset párů. Luňák hnědý hnízdil dříve početněji, naopak luňák červený počal hnízdit až v polovině 70. let minulého století a postupně se jeho početnost navyšovala. Na polesí Tvrdonice bylo v letech 1981 až 2002 kontrolováno 74 hnízd luňáka hnědého a 32 hnízd luňáka červeného. Dalším významným druhem je raroš velký, který u nás hnízdí jen v několika párech. Dříve pravidelně hnízdil i na Tvrdonicku, později jen přímo na Soutoku a v současné době se všichni raroši odstěhovali do sousedního Rakouska. Nejpočetnějším dravcem je, stejně jako všude jinde, káně lesní. Běžně na celém území ptačí oblasti hnízdí jestřáb lesní a včelojed lesní. Nejvzácnějším dravcem, který u nás počal hnízdit v roce 1998 na Soutoku, je orel královský. Nadále zde hnízdí pravidelně, v současnosti zpravidla dva páry, a další pár hnízdí již několik let u Lednice. Na Soutoku v posledních letech vyvádí mláďata i orel mořský.

Předmětem ochrany ptačí oblasti Soutok–Tvrdonicko jsou i dva druhy šplhavců (žluna šedá, strakapoud prostřední) a lejsek bělokrký. Lejsek je hojný a na jižní Moravě široce rozšířený druh, který se vyskytuje ve všech typech lesů. Hnízdí v dutinách a jeho stavy se zvyšují díky vyvěšování ptačích budek. Na Tvrdonicku hnízdí stovky párů.

Žluna šedá i datel černý hnízdí jednotlivě, poněkud početněji strakapoud prostřední či žluna zelená, běžný je strakapoud velký. Všichni tito šplhavci si každoročně ve stromech vytesávají hnízdní dutiny. V následujících letech dutiny využívají lejsci bělokrcí, sýkory koňadry a modřinky, vrabci polní, brhlíci lesní, špačci obecní. I když špačci hnízdí ve značných počtech, pozornost upoutají až jejich velká hejna navštěvující na podzim vinice.

Přímo v obci, především v zahradách, se setkáváme také s množstvím ptáků. Můžeme jmenovat např. zvonohlíka zahradního, zvonka zeleného, stehlíka obecného, sedmihláska hajního, pěnici černohlavou, kosa černého, drozda zpěvného. Především zde ale žije strakapoud jižní a hrdlička zahradní.

Místně nazývaná Hnátkovská jezera byla vyhlášena v roce 1994 za přírodní rezervaci pod názvem Stibůrkovská jezera. Jsou to mrtvé meandry s okolními lučními porosty a částečně i lužním lesem. Celková plocha rezervace je 28,6 ha. Žije zde množství bezobratlých živočichů, např. některé vzácné druhy měkkýšů. Z obratlovců jsou nápadní především ptáci, z nichž tu hnízdí např. potápka malá, chřástal vodní, rákosník velký, cvrčilka slavíková. Rozmnožuje se tady také více druhů obojživelníků – kuňky, skokani, čolci.

V travnatých porostech se setkáme s dnes již poměrně vzácnými rostlinami inundačních luk. Tyto louky byly již dříve z větší části rozorány a přeměněny na pole a s nimi zmizela i jejich typická vegetace. Můžeme jmenovat šišák hrálolistý, hrachor bahenní, konitrud lékařský, kosatec sibiřský, pryšec bahenní... Poměrně rozsáhlé louky, které bývají často zaplavovány, lze vidět na soutoku Moravy a Dyje (např. Košarské louky, Lánské louky).

Literatura:

HORÁK, P. 1998: *Úspěšné hnízdění orla královského (Aquila heliaca) na jižní Moravě*. Zpravodaj Jihomoravské pobočky ČSO 12, s. 27–29.

HORÁK, P. 2004: *Dravci v lužním lese*. In: Hrib, M., Kor-diovský, E. (Eds.): *Lužní les v Dyjsko-moravské nivě*. Moraviapress Břeclav, s. 425–434.

ŠEBESTA, O. – HUBÁLEK, Z. 2004: *Komáři – fenomén lužního lesa*. In: Hrib, M., Kordiovský, E. (Eds.): *Lužní les v Dyjsko-moravské nivě*. Moraviapress Břeclav, s. 335–343.

ŠŤASTNÝ, K. – BEJČEK, V. – HUDEC, K. 2006: *Atlas hnízd-ního rozšíření ptáků v České republice*. Aventinum, 2006.